

DİJİTALLEŞME SÜRECİNDE SANATSAL TEMSİLLERİN YENİDEN İNŞASI

RECONSTRUCTION OF ARTISTIC REPRESENTATIONS IN THE PROCESS OF DIGITALIZATION

Dr. Arzu Kalkan

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Misafir Öğretim Üyesi
tbmmarzu@gmail.com

ORCID ID: 0009-0000-7642-4991

MAKALE GELİŞ TARİHİ: 6 Ocak 2026 • YAYIMA KABUL TARİHİ: 8 Nisan 2026

Öz

Bu çalışma, sanatta dijitalleşmenin sanatsal üretim süreçleri, yaratıcı ifade biçimleri ve dijital yeterlilikler üzerindeki etkilerini incelemektedir. Araştırma, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencileri örnekleminde yürütülmüş ve nicel araştırma deseni benimsenmiştir. Veriler, Likert ölçeğine dayalı anket aracılığıyla toplanmış ve çoklu okuryazarlık kuramı çerçevesinde tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bulgular, dijital teknolojilerin sanatsal üretimi ve yaratıcı düşünmeyi desteklediğini ortaya koyarken; dijital araçlara erişim, altyapı olanakları ve dijital okuryazarlık düzeyleri açısından önemli eşitsizliklerin varlığına da işaret etmektedir. Çalışma, sanatsal üretimde dijital dönüşümün kapsayıcı ve sürdürülebilir biçimde geliştirilmesi için ders içeriği, altyapı ve kültür politikalarına yönelik öneriler sunmaktadır.

Abstract

This study examines the effects of digitalization in art on artistic production processes, creative modes of expression, and digital competencies. The research was conducted with a sample of students from the Faculty of Fine Arts at Ankara Hacı Bayram Veli University and adopts a quantitative research design. Data were collected through a Likert-scale questionnaire and analyzed using thematic analysis within the framework of the multiliteracies theory. The findings indicate that digital technologies support artistic production and creative thinking, while also revealing significant inequalities in terms of access to digital tools, infrastructural resources, and levels of digital literacy. The study offers recommendations for curriculum development, infrastructural enhancement, and cultural policies to ensure that digital transformation in artistic production is inclusive and sustainable.

Anahtar Kelimeler: Dijitalleşme, Dijital Sanat, Çoklu Okuryazarlık

Key Words: Digitalization, Digital Art, Multiliteracy.

GİRİŞ

Dijital çağın etkisiyle yeni teknolojik gelişmeler hayatın her alanında dönüşümü beraberinde getirmektedir. Sanat pratikleri de dijitalleşmenin etkisiyle köklü bir dönüşümden geçmektedir. Bu dönüşümün merkezinde yer alan gençler, özellikle üniversite öğrencileri dijital teknolojilerin en aktif kullanıcıları olduğu gibi bu teknolojiler aracılığıyla kimliklerini, ilişkilerini ve kariyerlerini inşa eden başlıca aktörler haline gelmiştir (Prensky, 2001; Castells, 2010). Sanattaki dönüşüm yalnızca öğretim araçlarını değil, aynı zamanda bilgi üretim ve aktarım biçimlerini yeniden tanımlamaktadır. Dijital medya ortamlarında bilgiye erişim, üretim ve paylaşım olanaklarının artması, sanat pratikleri bağlamında yeni bir öğrenme kültürünün oluşmasına yol açmıştır (Cope & Kalantzis, 2009). Sanatın dijital platformlar aracılığıyla üretimi, paylaşımı ve değerlendirilmesi, sanat öğrencilerinin geleneksel öğretilerden farklı olarak dijital becerilere sahip olmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın temel amacı, sanatsal pratiklerin dijitalleşme sürecine nasıl uyum ve entegrasyonunu ortaya koymaktır.

Dijital medya ve yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte, sanatın üretim ve paylaşım pratikleri dijital platformlara taşınmıştır. Sanat öğrencileri, sadece geleneksel teknikleri değil; bunun yanı sıra dijital araçlarla yaratıcı içerik üretme, paylaşma ve bu içerikleri eleştirel biçimde değerlendirme becerilerini de geliştirmek durumundadır. Bu durum, sanatsal alanı genişletmekte; öğrencilerin dijital okuryazarlık, medya eleştirisi ve çoklu ifade biçimlerine hâkim olmasını gerekli kılmaktadır. Dijitalleşme, sanatsal pratikler gibi yaratıcılığa dayalı disiplinlerde çok boyutlu etkiler yaratmaktadır (Selwyn, 2012). Teknolojik araçların eğitsel ortamlara entegre edilmesi, yalnızca bilgiye erişimi kolaylaştırmakla kalmamakta; bunun yanı sıra öğrenme biçimlerini, öğretmen-öğrenci ilişkilerini ve sanatın üretim-tüketim süreçlerini de dönüştürmektedir. Bu bağlamda, sanatta dijitalleşme süreci bir zorunluluk ve kültürel bir dönüşüm süreci olarak ele alınmalıdır. Dolayısıyla bu çalışma, sanatsal pratiklerde gençlerin dijital teknolojilere erişimlerini, bu teknolojileri kullanım biçimlerini, dijital okuryazarlık düzeylerini ve karşılaştıkları sınırlılıkları analiz ederek sanatta dijitalleşmenin mevcut durumuna dair kapsamlı bir değerlendirme sunmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın kuramsal çerçevesi, çoklu okuryazarlık kuramı ekseninde şekillendirilmiştir. Bu kuram, bireylerin farklı dijital ve medya ortamlarındaki bilgiye erişme, bu bilgiyi üretme ve eleştirel biçimde değerlendirme becerilerini odağına alır. Sanat alanındaki öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyleri, onların teknolojiyi sanatsal süreçlerde nasıl kullanacaklarını ve bu süreçleri ne ölçüde eleştirel bir bakışla değerlendireceklerini belirleyen önemli bir etmendir.

Bilişim teknolojilerindeki hızlı gelişim, sanat pratiklerinin dijital araçlarla yeniden yapılanmasını kaçınılmaz kılmakta; bu dönüşüm, sadece kullanılan araçları değil, aynı zamanda yeni medya yaklaşımlarını da kapsamaktadır. Dijitalleşme aynı zamanda öğrenme sürecini daha etkileşimli, bireyselleştirilmiş ve çok modlu hale getirmektedir. Sanatta dijitalleşme, bu çok yönlü yapıyı içselleştirerek öğretim tekniklerini ve öğretme-öğrenme ilişkilerini yeniden yapılandırmak durumundadır (Kösem & Taşkın, 2025). Bu çerçevede, çoklu okuryazarlık kuramı (multiliteracies), sanatın dijitalleşmesi bağlamında önemli bir teorik zemin sunar. New London Group (1996) tarafından ortaya atılan bu yaklaşım, bireylerin sadece yazılı metinleri değil; aynı zamanda görsel, dijital ve kültürel kodları da anlamlandırabilme, yeniden üretebilme ve eleştirebilme yetkinliğini vurgular. Sanat eğitimi alanında bu kuram, öğrencilerin dijital teknolojileri sadece araçsal bir kullanım değil; eleştirel ve yaratıcı bir ifade alanı olarak değerlendirmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır (Mills, 2010). Bireyler, sadece metinsel değil; görsel, dijital ve medya ortamlarındaki anlamları çözümleyebilmeli, yeniden üretebilmeli ve eleştirel bir tutum geliştirebilmelidir (Cope & Kalantzis, 2009).

Öte yandan, dijital dönüşüm süreci her öğrenci ve eğitimci için aynı ölçüde erişilebilir ve uygulanabilir değildir. Dijital teknolojilere erişim, sahiplik, altyapı eksiklikleri gibi etmenler bu dönüşümün etkinliğini doğrudan etkilemektedir (Hatlevik et al., 2015). Özellikle sanat pratikleri gibi uygulamalı ve atölye temelli bir alanda dijital araçların etkili biçimde entegre edilebilmesi teknik yeterlilikler gerektirmektedir. Bu nedenle, sanat öğrencilerinin dijital dönüşüme nasıl adapte olduklarının incelenmesi, dijitalleşen sanat olanaklarını ve sınırlılıklarını ortaya koymak açısından önem taşımaktadır.

Makalenin devamında, literatür taraması bölümünde dijitalleşme ve sanat eğitimi bağlamında yeni medya kuramlarına ve çoklu okuryazarlık perspektifine odaklanılmaktadır. Sonraki bölümlerde sanatta dijitalleşmenin değişken boyutları ve öğrencilerin dijital yeterlilik düzeyleri tartışılmakta; son olarak anket verilerine dayalı bulgular sunulmaktadır. Bu yapı doğrultusunda, çalışmanın bütünlüğü ve sistematik ilerleyişi sağlanmaktadır.

Bu araştırma, nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma yöntem kullanılarak tasarlanmıştır. Araştırma kapsamında, Güzel Sanatlar Fakültesi'nde öğrenim gören öğrencilere yönelik 30 soruluk bir anket ayrıca 1 soruluk açık uçlu bir yorum sorusu yöneltilmiştir. Ankette dijital erişim, sahiplik, dijital okuryazarlık ve eğitim içeriklerine entegrasyon başlıklarında veri toplanmıştır. Ankete 256 öğrenci katılım sağlamıştır. Bu anketin bulguları, belirtilen tematik çerçevede değerlendirilmiş, araştırmanın derinliği artırılmıştır. Bu bağlamda çalışmanın hem kuramsal hem uygulamalı katkı sunması hedeflenmektedir.

DİJİTAL ÇAĞDA SANAT: YENİ MEDYA VE TEKNOLOJİK PARADİGMA

Dijitalleşmenin toplumsal yapı üzerindeki etkisi, hemen hemen her alanda belirgin biçimde hissedilmektedir. Bu dönüşüm, bireylerin öğrenme, iletişim ve bilgiye erişim biçimlerini köklü şekilde değiştirmiş ve yeniden şekillenmiştir. Üniversite gençliği, bu dijital dönüşümün hem öznesi hem de nesnesi olarak kritik bir konumda yer almaktadır. Dijital yerliler olarak tanımlanan bu kuşak, bilgiye hızla ulaşabilen, çoklu görevler arasında geçiş yapabilen ve etkileşimli medya ortamlarında aktif roller üstlenebilen bireylerden oluşmaktadır (Prensky, 2001). Ancak bu teknolojik yeterlilik, eleştirel bir dijital bilinçle desteklenmediği sürece, yüzeysel medya tüketimi ve dijital bağımlılık gibi sorunlara da zemin hazırlayabilmektedir (Bayraktutan & Büyükkaragöz, 2021).

Yeni medya, geleneksel medya yapılarından farklı olarak, katılımcılığa, etkileşime ve eşzamanlı bilgi üretimine olanak tanıyan dijital iletişim ortamlarını ifade eder. Lister ve arkadaşlarına (2009) göre yeni medya; dijitallik, etkileşim, hiper-metinsellik, sanallık ve ağ yapısı gibi özellikleriyle tanımlanır. Bu çerçevede üniversite gençliği yalnızca medya tüketicisi değil, aynı zamanda içerik üreticisi olarak da konumlanmaktadır. Sosyal medya platformları, çevrimiçi öğrenme araçları, açık erişim kaynaklar ve dijital tartışma ortamları gibi araçlar; üniversite öğrencilerinin bilgi üretme, paylaşma ve değerlendirme biçimlerinde radikal değişimlere yol açmıştır (Jenkins et al., 2016). Yeni medya, sadece teknolojik bir dönüşümün değil, aynı zamanda sosyo-kültürel yapının, iletişim biçimlerinin ve bilgi üretim süreçlerinin yeniden tanımlandığı kapsamlı bir paradigma kaymasını ifade eder. Geleneksel medyanın tek yönlü, merkezîyetçi ve pasif alımlamaya dayalı yapısının aksine, yeni medya çok yönlü, katılımcı, kullanıcı temelli ve etkileşimli bir yapıya sahiptir (Manovich, 2001). Bu bağlamda yeni medya, dijital teknolojilerin sunduğu araçlarla sınırlı olmayıp bunun yanı sıra toplumsal ilişkilerin, kültürel pratiklerin ve bireysel kimliklerin yeniden yapılandığı bir alan olarak değerlendirilmelidir.

Yeni medya kuramları, bu dönüşümü anlamlandırmak adına farklı epistemolojik ve kuramsal yaklaşımlar sunmaktadır. İlk olarak, medya konverjansı kavramı üzerinden hareket eden Henry Jenkins (2006), medya içeriklerinin farklı platformlarda dolaşıma girmesiyle birlikte kullanıcıların içerik üreticisi ve de dağıtıcısı hâline geldiğini belirtmektedir. Bu süreç, özellikle genç kullanıcıların aktif medya üreticileri olarak öne çıkmasına neden olurken, aynı zamanda katılımcı kültür (participatory culture) kavramını da medya çalışmalarının merkezine yerleştirmiştir. Katılımcı kültür, bireylerin sadece içerik tüketmediği, aynı zamanda yorumladığı, yeniden ürettiği ve paylaştığı bir medya ekosistemine işaret eder.

Yeni medya kuramları içerisinde öne çıkan bir diğer yaklaşım ise Castells'in (2010) bilgi toplumu ve ağ toplumu kuramıdır. Castells'e göre yeni medya, bireylerin küresel ağlar içinde birbirine bağlı olduğu, enformasyonun dolaşımının merkezî yapılardan uzaklaştığı ve gücün artık bilgi üretimi ve paylaşımı üzerinde temellendiği bir yapıyı beraberinde getirir. Bu bağlamda üniversite gençliği, ağ toplumunun aktif aktörleri olarak düşünsel üretim, sosyal etkileşim ve siyasal katılım gibi alanlarda dijital platformlar üzerinden çok boyutlu bir etkileşim içindedir. Sosyal medya uygulamaları, forumlar, bloglar ve çevrimiçi öğrenme ortamları; bireylerin sadece bilgiye ulaşmalarını değil, aynı zamanda bilgiyi yeniden yapılandırmalarını ve paylaşmalarını da mümkün kılmaktadır.

Öte yandan, yeni medya kuramları teknolojik olanakların doğurduğu yeni söylem biçimlerini ve iktidar ilişkilerini de tartışma konusu yapmaktadır. Foucaultcu yaklaşımlar, yeni medya ortamlarında bireylerin gönüllü gözetim (surveillance) mekanizmalarına nasıl dâhil olduklarını; öznenin dijital ortamda nasıl inşa edildiğini ve bireylerin kendi dijital kimliklerini nasıl düzenlediklerini tartışır (Lyon, 2018). Bu bağlamda üniversite gençliği, bir yandan yeni medya ortamlarının sunduğu ifade özgürlüğü, görünürlük ve toplumsal katılım olanaklarından yararlanırken, öte yandan dijital mahremiyetin ihlali, veri güvenliği ve algoritmik denetim gibi sorunlarla da karşı karşıya kalmaktadır.

Yeni medya kuramları içinde Bolter ve Grusin'in (1999) "yeniden üretim (remediation)" kuramı da önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu kuram, yeni medyanın, eski medya biçimlerini yeniden yapılandırarak ve onları farklı biçimlerde sunarak varlık kazandığını ileri sürer. Bu bağlamda üniversite öğrencilerinin YouTube, TikTok, Instagram gibi platformlarda klasik akademik içerikleri yeniden üretmeleri, ders anlatım videoları çekmeleri ya da sanatsal üretimlerini bu mecralarda dijitalleştirmeleri; yeni medyanın hem içerik üretimi hem de kültürel ifade biçimlerini nasıl dönüştürdüğünü gösteren örneklerdir.

Tüm bunlar ışığında, yeni medya kuramları aracılığıyla dijitalleşmenin eğitim, kültür ve iletişim pratikleri üzerindeki etkileri daha bütüncül biçimde analiz edilebilir. Üniversite gençliği bu kuramsal çerçeveler doğrultusunda dijital kültürün eleştirel aktörleri olarak değerlendirilmelidir. Yeni medya ortamlarının sağladığı potansiyeller kadar içerdiği risklerin de farkında olunması, gençliğin dijital yurttaşlık bilinciyle donatılmasını da gerektirir.

Dijitalleşmeyle yaşanan teknolojik dönüşüm, öğretme ve öğrenme süreçlerinin doğasını yeniden tanımlamaktadır. Bu dönüşümün merkezinde yer alan üniversite gençliği, geleneksel pasif öğrenici rolünden sıyrılarak, daha katılımcı ve yaratıcı bir öğrenme sürecine dahil olmaktadır. Özellikle COVID-19 pandemisiyle hız kazanan uzaktan ve hibrit eğitim uygulamaları, gençlerin dijital teknolojilere daha bağımlı hâle gelmesine neden olmuş; bu durum da

dijital okuryazarlık, medya eleştirisi ve bilgi doğrulama gibi becerilerin önemini artırmıştır. Bu bağlamda, yeni medya okuryazarlığı etik, kültürel boyutlara da duyarlılık geliştirmeyi gerektirmektedir.

Üniversite gençliği dijital çağın en dinamik öznesi olarak, teknolojik dönüşümün yönünü belirleyen ve bu dönüşümden en çok etkilenen gruplardan biridir. Yeni medya ortamlarında şekillenen bu etkileşim, gençlerin eğitimle kurdukları ilişkiyi dönüştürmekte; öğrenmeyi daha kişiselleştirilmiş, işbirlikçi ve etkileşimli bir sürece dönüştürmektedir. Bu sürecin sağlıklı biçimde yürütülmesi ise, üniversite gençliğinin sadece teknoloji kullanıcıları değil, aynı zamanda eleştirel düşünen dijital yurttaşlar olarak yetiştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Dijital çağın sunduğu teknolojik yenilikler, eğitim sistemlerinde köklü bir dönüşümü zorunlu hâle getirmiştir. Bu dönüşüm, özellikle sanat gibi yaratıcı üretim süreçlerine dayalı alanlarda üretim biçimlerinin de yeniden yapılandırılmasını gerektirmektedir. Yeni medya teknolojilerinin sanata entegre edilmesiyle birlikte öğrenme süreçleri daha çok katılımcı, etkileşimli ve çok boyutlu bir hâl almıştır.

Yeni medya ortamları, sanatın üretim, paylaşım ve değerlendirme biçimlerinde dönüşüm yaratırken; bu ortamların sağladığı çoklu temsil olanakları, öğrencilerin eleştirel dijital okuryazarlık becerilerini kazanmalarını zorunlu kılmaktadır (Cope & Kalantzis, 2009). Artık sanat yalnızca geleneksel malzeme ve tekniklerle değil, aynı zamanda dijital araçlar ve çevrimiçi platformlar aracılığıyla da sürdürülmektedir. Bu durum, sanatta yapısal ve içeriksel yeniden yapılanmayı gündeme getirmektedir. Öğrencilerin dijital ortamda görsel, işitsel ve yazılı içerik üretme, bunları çoklu modlarda sunma ve eleştirel biçimde değerlendirme becerileri, sanatta dijitalleşmenin merkezinde yer almaktadır (Mills, 2010).

Araştırmamanın kuramsal temelini oluşturan çoklu okuryazarlık kuramı (multiliteracies), dijital çağın bilgi ortamlarında bireylerin görsel, dijital ve kültürel kodları da çözümleyebilme ve yeniden üretebilme yetkinliğini esas almaktadır (New London Group, 1996). Bu bağlamda, sanat eğitimi alan öğrencilerin dijital mecralarda hem yaratıcı üretim yapabilmeleri hem de bu üretimleri eleştirel bir gözle değerlendirebilmeleri, sanatta dijitalleşme sürecinin merkezî hedeflerinden biri olmalıdır. Bu kuramsal perspektif, sadece teknolojik araçlara erişimi değil; bu araçlarla anlamlı içerikler üretme, değerlendirme ve dönüştürme süreçlerini de içerir (Cope & Kalantzis, 2009).

Sanatın dijital ortamlarda yeniden biçimlenmesi, sanatsal üretim-tüketim ilişkilerini değiştirmekte; dijital sanat platformları, sanal galeriler ve çevrimiçi sergi imkânları sanatçı adayları için yeni ifade biçimleri sunmaktadır. Bu noktada sanatsal ders içerikleri, öğrencileri sadece teknik bilgiyle değil, bunun yanı

sıra eleştirel medya okuryazarlığı ve dijital etik bağlamında da donatmalıdır. Özellikle yapay zekâ, artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik gibi teknolojilerin sanat pratiklerine entegre edilmesi, sanat öğrencilerinin yaratıcı düşünme kapasitelerinin gelişmesini gerektirmektedir.

Dolayısıyla bu çalışma, sanatta dijitalleşme sürecinde hem olanaklara hem de sınırlılıklara işaret etmektedir. Dijital araçların entegrasyonu, yeniden tanımlanmasını; yeni medya okuryazarlığının entegrasyonunu ve öğrencilerin yaratıcı üretim süreçlerine aktif olarak katılımını gerektirmektedir. Sanat alanında yer alan öğrencilerin bu dönüşüme nasıl adapte olduklarının, hangi koşullarda dijital araçları kullandıklarının ve bu süreçte karşılaştıkları zorlukların analiz edilmesi, sanatta dijitalleşmenin geleceğine yönelik stratejik yaklaşımlar geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Sanatta Dijital Yaklaşımlar

21. yüzyıl, dijital teknolojilerin sanatsal bağlamda yaygın kullanımını beraberinde getirerek sanat alanındaki üretim, dolaşım ve etkileşim biçimlerinde yapısal bir dönüşüme yol açmıştır. Özellikle çevrimiçi atölyeler, dijital sanat platformları ve hibrit üretim modelleri, dijitalleşmenin sanatsal pratikler üzerindeki etkilerini somutlaştıran örnekler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, sanatsal üretimde dijitalleşme; sanatçıların bilgiye ve yaratım araçlarına aktif, eleştirel ve yaratıcı biçimde erişmesini mümkün kılan, bireyselleştirilmiş ve deneyime dayalı sanat üretim süreçlerini teşvik eden bir paradigma değişimini ifade etmektedir (Toptaş, 2022).

Dijital teknolojilerin hızlı gelişimi ve yaygınlaşması, sanatsal sistemlerin işleyişinde köklü bir dönüşüm yaratmıştır. Bu dönüşüm öğrenme süreçlerinin yeniden tasarlanmasını ve bilgiye erişim modellerinin dijital ortama adapte edilmesini gerekli kılmıştır. Dijitalleşme sanatı zamandan ve mekândan bağımsız hale getiren yapılarla yeniden inşa etmekte; öğrenme ortamlarının daha esnek, etkileşimli ve bireyselleştirilmiş bir yapıya kavuşmasına olanak tanımaktadır (Göktaş & Yıldırım, 2009).

Sanatçıların ve katılımcıların bilgiye ve üretim araçlarına aktif, eleştirel ve yaratıcı biçimde erişimlerini mümkün kılan dijital ortamlar, aynı zamanda usta-çırak ilişkileri, kolektif üretim pratikleri ve sanatsal etkileşim biçimlerinde önemli bir yeniden yapılanmayı beraberinde getirmektedir (Jenkins, 2006; Paul, 2016). Katılımcı kültür ve ağ temelli üretim süreçleri, bireyleri yalnızca tüketici olmaktan çıkararak içerik üreticisi ve ortak yaratıcı aktörler hâline getirmektedir (Bruns, 2008). Bu bağlamda dijital sanat platformları, çevrimiçi etkileşim araçları ve sanal sergi ortamları gibi teknolojiler, sanatsal üretim ve paylaşım süreçlerini daha erişilebilir, katılımcı ve izlenebilir hâle getirmektedir (Manovich, 2001; Paul, 2016).

Bu dönüşüm yalnızca teknolojik bir yenilik olarak değerlendirilmemelidir. Sanatsal alanlarda dijitalleşme, üretim, paylaşım ve öğrenme pratiklerinin dijital çağın dinamiklerine uygun biçimde yeniden kurgulanmasını da zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda, katılımcı ve üretim merkezli yaklaşımlar, yapılandırmacı kuram ve aktif katılımı esas alan sanatsal stratejiler, dijital çağın gerektirdiği esnek ve etkileşim temelli sanat üretim modelleriyle bütünleşmektedir (Vargün, 2023). Dijital araçların sunduğu olanaklar sayesinde bireyler, yalnızca sanatsal içerik tüketicisi değil; aynı zamanda sanatsal üretimin öznesi ve eleştirel değerlendircisi olarak sürece dâhil olabilmektedir (Küçük & Karaman, 2015).

Ancak dijital dönüşüm süreci, sanatsal alanlarda da çeşitli eşitsizlikleri ve yapısal sorunları beraberinde getirmektedir. Sanat üreticileri ve katılımcılar arasında dijital uçurum (digital divide) olarak tanımlanan teknolojik ve ekonomik farklılıklar, bu sürecin kapsayıcı ve eşitlikçi biçimde ilerlemesini sınırlandırabilmektedir (Van Dijk, 2020; Norris, 2001). Dijital uçurum yalnızca teknolojik erişimle sınırlı olmayıp, aynı zamanda dijital beceriler, kullanım pratikleri ve kültürel sermaye farklılıklarını da içermektedir (Hargittai, 2002). Özellikle kırsal bölgelerde sanatsal üretimle ilgilenen bireylerde dijital araçlara erişim eksikliği, sınırlı altyapı olanakları ve yetersiz dijital beceriler, dijitalleşmenin sanatsal pratikler üzerindeki etkisini önemli ölçüde sınırlandırmaktadır (Van Dijk, 2006). Bu durum, dijitalleşmenin yalnızca teknoloji temelli bir dönüşüm değil; aynı zamanda sosyo-kültürel bir yeniden yapılanma süreci olarak ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Sanatsal alanlarda dijitalleşmenin sürdürülebilir ve kapsayıcı biçimde hayata geçirilebilmesi için, teknolojik altyapının güçlendirilmesinin yanı sıra dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi ve kapsayıcı kültür politikalarının oluşturulması büyük önem taşımaktadır (Warschauer, 2004).

Yeni Medya Teknolojileri ve Sanat

Yeni medya teknolojileri, dijital ortamlarda etkileşime dayalı içerik üretimi, düzenleme ve paylaşım süreçlerini mümkün kılan, çok katmanlı ve kullanıcı merkezli medya biçimlerini kapsamaktadır. Manovich'e (2001) göre yeni medya; dijital kodlamaya dayalı, çoklu platformlar arası geçişkenlik sağlayan, kullanıcı etkileşimini temel alan ve veri tabanı mantığı ile işleyen bir sistemdir. Geleneksel kitle iletişim araçlarından farklı olarak, yeni medya teknolojileri üreticiyi aynı zamanda tüketici konumuna getirerek "prosumption" (üretici-tüketici) modelini ön plana çıkarmaktadır. Bu durum, özellikle yaratıcı alanlarda üretim yapan bireyler için içerik üretme ve paylaşma konusunda demokratikleşmiş bir ortam sunmaktadır (Lankshear & Knobel, 2008).

Dijitalleşmenin sanata olan etkisi eğitim bağlamında değerlendirildiğinde, yeni medya teknolojileri öğrencilere geleneksel tekniklerin ötesine geçerek

dijital araçlar aracılığıyla yaratıcı ifade biçimleri geliştirme olanağı sunmaktadır. Artırılmış gerçeklik (AR), sanal gerçeklik (VR), yapay zekâ destekli üretim araçları, dijital çizim-tablet sistemleri, 3D modelleme yazılımları ve çevrimiçi sanat platformları, sanatta bireysel üretim süreçlerini desteklemektedir (Paul, 2016; Hope, 2010). Bu araçlar sayesinde öğrenciler sadece yeni teknikler öğrenmekle kalmamakta, aynı zamanda sanatsal anlatımlarını dijital ortamlarda yeniden kurgulama ve çoklu ortamlarla ifade etme becerilerini geliştirmektedirler.

Sanata dijital teknolojilerin entegrasyonu, öğrencilerin yaratıcı ifade biçimlerini kolektif düzeyde dönüştürmekte ve genişletmektedir. Artırılmış gerçeklik ve sanal gerçeklik uygulamaları, öğrencilerin mekânsal algılarını geliştirerek fiziksel dünya ile dijital içerikleri eşzamanlı olarak deneyimlemelerini sağlar. AR teknolojisi, kullanıcıların gerçek dünya üzerinde dijital katmanlar oluşturmaya olanak tanıırken (Billinghurst, Clark, & Lee, 2015), VR ise tamamen sanal bir ortamda duysal bütünlük sağlayarak deneyim temelli öğrenmeyi destekler (Slater & Wilbur, 1997). Bu teknolojilerin sanatsal faaliyet süreçlerine entegrasyonunun, öğrencilerin yaratıcılık, mekânsal düşünme ve deneyim temelli öğrenme becerilerini artırdığı vurgulanmaktadır (Radianti, Majchrzak, Fromm, & Wohlgenannt, 2020).

Dijital çizim tabletleri ve grafik yazılımları, öğrencilere klasik çizim tekniklerini dijital ortama taşıma ve bu ortamda çok katmanlı üretimler gerçekleştirme olanağı sunar. Ayrıca, yapay zekâ destekli üretim araçları, sanat üretiminde yaratıcı süreci destekleyen araçlar olarak öğrencilerin sanatsal karar alma süreçlerini yeniden yapılandırmalarına imkân tanımaktadır. Bu araçlar, öğrencilerin sadece teknik becerilerini değil, aynı zamanda eleştirel ve estetik düşünme kapasitelerini de geliştirmektedir (Hope, 2010). 3D modelleme yazılımları ve dijital heykel araçları, öğrencilere üç boyutlu düşünme ve üretme becerisi kazandırmakta, özellikle mimarlık, endüstriyel tasarım ve dijital sanat gibi disiplinlerle etkileşimli bir öğrenme süreci oluşturmaktadır. Bu dijital olanaklar, sanatta sınırları genişletirken, öğrencilerin yaratıcı potansiyellerini disiplinler arası bir çerçevede ortaya koymalarını da desteklemektedir (Paul, 2016).

Türkiye bağlamında da yeni medya teknolojilerinin sanatla olan ilişkisi son yıllarda giderek daha fazla araştırma konusu haline gelmiştir. Özellikle Güzel Sanatlar Fakültelerinde dijital sanat uygulamalarına yönelik ders içeriklerinin çeşitlendiği ve öğrencilerin dijital becerilerle donatılmasının eğitim süreçlerine yansıdığı görülmektedir (Kaya Deniz, 2021). Bununla birlikte, öğrencilerin bu teknolojilere erişim düzeyleri, yazılım-donanım bilgisi ve dijital medya eleştirisi yetkinliklerinde önemli farklılıklar bulunduğu tespit edilmektedir. Türkiye’de dijital okuryazarlık ve dijital beceriler üzerine yapılan çalışmalarda öğrenciler

arasında erişim, kullanım ve eleştirel değerlendirme kapasiteleri bakımından belirgin eşitsizlikler olduğunu ortaya koymaktadır (Sarıkaya, 2024).

Yeni medya araçlarının sanata entegrasyonu, teknik beceriler kadar eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini de içeren çok yönlü bir dönüşümü zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle sanatsal programlarında sadece yazılım ve donanım kullanımına odaklanmak yeterli olmamakta; dijital medya okuryazarlığı, etik kullanımı, eleştirel analiz ve dijital üretim estetiği gibi konular da sanatsal üretim sürecine dahil edilmelidir (Yıldız & Gültekin, 2022). Böylelikle sanatsal üretim sadece teknik becerilerin aktarıldığı bir alan olmaktan çıkarak, dijital çağın yaratıcı ve eleştirel düşünme gereksinimlerini karşılayan bir öğrenme alanına dönüşmektedir. Böylelikle yeni medya teknolojileri sanatta teknik ve kültürel bir dönüşümün anahtar bileşenlerinden biri haline gelmiştir. Sanat öğrencilerinin bu teknolojiler aracılığıyla dijital sanat mecralarına eleştirel bakış açısı kazanmaları, çağdaş sanat üretim süreçlerinin temel hedeflerinden biri olarak görülmelidir.

Dijital Okuryazarlık ve Çoklu Okuryazarlık Yaklaşımı

Dijitalleşmenin sanatsal üretimdeki etkilerinden biri de öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeylerinde belirgin bir farklılaşma yaratmasıdır. Dijital okuryazarlık, bireylerin dijital teknolojiler aracılığıyla bilgiye erişme, bu bilgiyi üretme, paylaşma ve eleştirme becerilerini kapsayan çok katmanlı bir yeterlilik alanıdır (Ng, 2012). Bu bağlamda çoklu okuryazarlık kuramı, geleneksel metinsel okuryazarlığın ötesine geçerek, görsel, dijital, kültürel ve eleştirel okuryazarlık türlerini de içeren kapsayıcı bir yaklaşım sunar (Cope & Kalantzis, 2009). Özellikle sanat öğrencileri açısından bu yaklaşım hem geleneksel sanat tekniklerine hem de dijital platformlara hâkimiyetin eş zamanlı olarak geliştirilmesini zorunlu kılar.

Sanatsal üretimin dijitalleşmesi, öğrencilerin sadece teknolojiyi kullanma becerilerini değil; aynı zamanda dijital içerikleri sorgulama, yeniden yapılandırma ve yaratıcı bir biçimde sunma yetilerini de ön plana çıkarmaktadır. Bu nedenle sanatsal faaliyetlerde dijital okuryazarlık, bireylerin sanatsal üretim sürecinde bilgi ve teknolojiyi bir arada kullanmalarını sağlayan temel bir yeterlilik olarak değerlendirilmektedir (Erstad & Amdam, 2013).

Sanatsal üretim bağlamında değerlendirildiğinde, dijital okuryazarlık; bireyin dijital araçları kullanarak sanatsal ifade üretmesi, farklı medya türlerinde yaratıcı çözümler geliştirmesi ve dijital ortamda eleştirel bir tutum geliştirmesi açısından merkezi bir rol üstlenmektedir (Kurt & Yıldırım, 2019). Bu bağlamda çoklu okuryazarlık yaklaşımı, geleneksel metinsel okuryazarlığın ötesine geçerek; görsel, dijital, kültürel, medya ve eleştirel okuryazarlık türlerini kapsayan

bütüncül bir perspektif sunar. Çoklu okuryazarlık, sanat öğrencilerinin kültürel ve teknolojik bağlamları da anlayarak üretim yapmalarını teşvik eder (Yaman & Demir, 2021).

Türkiye özelinde yapılan çalışmalar da dijital okuryazarlığın sanatsal üretim sürecindeki dönüştürücü etkisini ortaya koymaktadır. Örneğin, Aslan ve Köseoğlu (2021), görsel sanatlar eğitmen adaylarının dijital araçlara yönelik tutumlarını inceledikleri araştırmalarında, dijital okuryazarlık becerilerinin öğretim sürecini zenginleştirdiğini belirtmişlerdir.

Özellikle sanatsal faaliyetlerin dijital ortamlara kaymasıyla birlikte, öğrencilerin dijital araçlara hâkimiyet kazanmaları, temel bir gereklilik haline gelmiştir (Yılmaz & Özsoy, 2020). Bu durum, sanat eğitiminde disiplinler arası bir yaklaşımı da beraberinde getirmektedir. Öğrencilerin dijital içerikleri sadece üretmeleri değil, aynı zamanda bu içerikleri kültürel, etik ve estetik açılarından değerlendirebilmeleri de beklenmektedir (Kösem & Taşkın, 2025).

Bu noktada, “eleştirel dijital okuryazarlık” kavramı sanatsal faaliyetler bağlamında daha fazla önem kazanmaktadır. Öğrencilerin dijital sanat ortamlarında ürettikleri içerikleri kültürel bağlamda analiz edebilme, dijital estetik ölçütleriyle değerlendirebilme ve medya söylemlerini çözümleyebilme yetenekleri, eleştirel dijital okuryazarlığın temel bileşenlerindendir (Hobbs, 2010; Buckingham, 2003).

Dijital okuryazarlık, sanatsal üretimde sadece bir teknik donanım meselesi olarak değil, bunun yanında eleştirel bir anlayışıyla bütünleşmiş bir öğrenme süreci olarak ele alınmalıdır. Sanat öğrencileri, toplumsal meseleleri ifade edebilme, dijital kültürün sunduğu çoklu anlatı yapılarında kendi özgün seslerini oluşturabilme becerileri kazanmaktadır. Bu bağlamda, sosyal medya platformları bireylerin dijital mecralarda eleştirel söylemler üretme, kültürel temsiller yaratma ve kamusal alanda görünürlük kazanma sürecinde önemli bir rol üstlenmektedir. Ayrıca dijital okuryazarlık, estetik üretimin ötesinde, bireyin dijital çağın eleştirel bir öznesi olmasını sağlayan temel bir yetkinlik haline gelmiştir (Sarıkaya, 2024).

Bu noktada, öğretim elemanlarının da dijital okuryazarlık konusunda yeterli donanıma sahip olmaları büyük önem taşır. Kabakçı, Yurdakul ve Çoklar (2014), eğitmen adaylarının dijital becerilerinin geliştirilmesinde pedagojik içerik bilgisi ve dijital etik farkındalığının da kazandırılması gerektiğini savunmaktadır. Bu yaklaşım, sanat eğitimi alanındaki öğretim elemanlarının da dijital formasyonunun güçlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Sonuç olarak, sanatta dijitalleşme süreci öğretim yöntemlerinde ve öğrenme çıktılarında köklü değişimleri beraberinde getirmeye başlamıştır. Dijital

ve çoklu okuryazarlık becerileri, sadece birer araç değil, bunun yanı sıra çağdaş sanat eğitiminin epistemolojik temellerini oluşturan yapı taşları haline gelmiştir. Bu bağlamda, sanat eğitmenlerinin programlarının dijital formasyonla güçlendirilmesi kaçınılmazdır.

YÖNTEM

Araştırmamızın evrenini, 17–24 yaş aralığında sanat eğitimi veren fakültelerde öğrenim gören gençler oluşturmaktadır. Örneklem grubu ise Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencileridir. Katılımcılar rastgele ve gönüllülük esasına göre seçilmiştir. Çalışmada, Resim, Grafik Tasarım, Sanat ve Tasarım, Heykel, Fotoğraf, Seramik ve Görsel İletişim Tasarımı bölümlerinde öğrenim görmekte olan üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri seçilmiştir. Bu tercihin nedeni, araştırmanın desenine uygun olarak, dijital dönüşüm sürecini en yoğun biçimde deneyimleyen ve hem geleneksel yöntemleri hem de yeni teknolojik gelişmeler ışığında şekillenen dijital yaklaşımları gözlemleyebilme durumuna sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Ankete toplam 256 kişi katılmıştır. Araştırmada, çevrimiçi ve fiziksel ortamda uygulanan ve beşli Likert ölçeğine dayanan 30 soruluk bir anket ayrıca I soruluk açık uçlu bir yorum sorusunun yer aldığı anket formu kullanılmıştır. Anketler hem çevrimiçi ortamda hem de üniversitede fiziki olarak uygulanmış, veri toplama süreci on gün sürmüştür. Anketler yüzdelik dağılımları ve aritmetik ortalamaları doğrultusunda yorumlayıcı nitel analiz yöntemi vasıtasıyla analiz edilmiştir. Veriler kodlama tablosu oluşturularak düzenlenmiş ve grafikler halinde yapılandırılarak tablolar oluşturulmuştur. Bu araştırmada kullanılan anket formu beşli Likert ölçeğine dayalı maddelerden oluşmuştur. Likert ölçekli veriler, özünde sayısal ifadeler taşısa da içerik analizi kapsamında her madde, belirli temalar ve kategoriler doğrultusunda sistematik biçimde çözümlenmiştir. Bu doğrultuda, içerik analizinin temel aşamaları olan kodlama, kategori geliştirme, tematik sınıflama ve yorumlama süreçleri izlenmiştir. Katılımcılardan gönüllülük esasına dayalı onay alınmış ve tüm verilerin gizliliği araştırma etiği doğrultusunda güvence altına alınmıştır.

Araştırmada, sanatta dijitalleşme sürecinin etkilerini incelemek amacıyla dört bölümden oluşan yapılandırılmış bir anket formu uygulanmıştır. Anketin ilk bölümü, öğrencilerin dijital altyapı ve araçlara erişim düzeylerini belirlemeye yöneliktir. Bu kapsamda katılımcılara, “Kullandığım kişisel dijital cihazlar sanatsal üretim için yeterli oluyor”, “Düzenli ve güvenilir bir internet bağlantısına sahibim” ve “Üniversitemde sanatsal faaliyetler için yeterli dijital altyapı bulunuyor” gibi ifadelerle katılım düzeyleri sorulmuştur. İkinci bölümde ise katılımcıların dijital araç ve yazılımlar üzerindeki sahiplik ve kullanım

alışkanlıkları değerlendirilmiştir. Bu bölümde “Dijital sanat üretiminde kullandığım uygulamalara kişisel lisansım var”, “Dijital sanat araçlarını kullanmayı çoğunlukla kendi kendime öğrendim” ve “Ürettiğim çalışmaların telif hakları açısından korunmasına dikkat ediyorum” gibi maddeler yer almaktadır. Bu iki bölüm, öğrencilerin sanatsal üretim bağlamında dijital araçlara ilişkin teknik, maddi ve kullanım temelli yeterliliklerini ölçmeyi amaçlamaktadır. Anketin üçüncü bölümü öğrencilerin dijital okuryazarlık becerilerine odaklanmakta olup, “Dijital araçları kullanarak yeni sanatsal ifade biçimleri oluşturabiliyorum”, “Dijital sanat üretiminde temel teknik kavramlara hakimim” ve “Yapay zekâ tabanlı sanat araçlarını kullanabiliyorum” gibi sorularla katılımcıların dijital üretim kapasitesi değerlendirilmiştir. Dördüncü bölüm ise öğrencilerin dijital araçlara yönelik adaptasyon ve entegrasyon süreçlerini ölçmektedir. Bu kapsamda “Geleneksel ve dijital yöntemler arasında dengeli bir çalışma pratiği geliştirebiliyorum”, “Eğitmenlerim dijital teknolojileri derslere etkili biçimde entegre ediyor” ve “Dijitalleşme sanatsal kimliğimi olumlu yönde etkiledi” gibi maddeler kullanılmıştır. Son olarak, açık uçlu bir soru aracılığıyla katılımcılardan dijitalleşme süreci kapsamında ders programlarına eklenmesini istedikleri dersleri belirtmeleri istenmiştir. Bu yapı sayesinde çalışma, sanatta dijital dönüşümün erişim, sahiplik, okuryazarlık ve adaptasyon boyutlarını bütüncül biçimde analiz etmektedir.

a. Kodlama Süreci

Anket maddeleri öncelikle anlam birimleri açısından incelenmiş ve her bir madde, ifade ettiği kavramsal içeriğe göre kodlanmıştır. Bu çerçevede: dijital erişim ör. “Kullandığım dijital cihazlar sanatsal üretim için yeterli oluyor.”, dijital yetkinlik ör. “Dijital araçları sanat üretimi için etkin kullanabiliyorum.”, eğitsel fayda ör. “Dijital ortamlar öğrenme motivasyonumu artırıyor.”, teknolojik altyapı sorunları ör. “İnternet bağlantısındaki sorunlar öğrenmeyi olumsuz etkiliyor.” gibi temalar altında kodlar oluşturulmuştur. Bu kodlar, araştırmanın kuramsal çerçevesi ile uyumlu şekilde belirlenmiş ve tüm maddelere tutarlı biçimde uygulanmıştır.

b. Kategorilerin Oluşturulması

Kodlama sürecinin ardından benzer içerikleri temsil eden kodlar daha üst düzey kavramsal yapılara dönüştürülmüştür. Bu bağlamda kategoriler şu şekilde oluşmuştur: dijital olanaklara yönelik algı, dijital beceri ve yetkinlik, öğrenme sürecine etki ve teknolojik engeller kategorileridir. Bu kategoriler, anket maddelerinin kavramsal bütünlüğünü sağlamış ve çalışmanın araştırma soruları ile uyumlu bir çözümleme yapılmasını mümkün kılmıştır.

c. Tematik Sınıflama

Kategorilerin bütüncül bir çerçevede ele alınmasıyla araştırmanın ana temaları tanımlanmıştır. İçerik analizinin bu aşaması, verinin daha üst düzeyden okunmasını sağlamaktadır. Bu doğrultuda üç ana genel tema belirlenmiştir: Dijitalleşmenin sanatsal üretim süreçlerine katkısı, dijital okuryazarlık yetkinliklerinin belirleyiciliği, dijital altyapı sorunlarının öğrenme üzerindeki etkisi. Gruplandırmalar bu temalar çerçevesinde değerlendirmeye alınmıştır. Bu temalar hem anket maddelerinin yapısını hem de katılımcıların dijitalleşmeye ilişkin genel algı eğilimlerini temsil etmektedir.

d. Bulguların Yorumlanması

İçerik analizi sonucunda elde edilen temalar, katılım sayısı ve anket maddelerinin yüzdelik değerleri ile birlikte ele alınarak çözümlenmiştir.

BULGULAR

Araştırmanın bulguları belirlenen kategorilere göre sıralanarak yüzdelik dilimleri tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonucu Görsel I'de yer alan araştırma bulguları tablosunda gösterilmiştir. Bu sonuçlara göre Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencilerinin dijital araçlara erişim düzeyleri oranı %84 olarak belirlenmiştir. Ancak bulgular erişim düzeyleri ile dijital okuryazarlık kapasiteleri arasında anlamlı farklılıklar bulunduğunu da ortaya koymaktadır. Öğrencilerin büyük bir kısmı dijital teknolojileri kullanma konusunda istekli olmakla birlikte, teknik altyapı eksiklikleri, donanım yetersizlikleri ve dijital araçlara sahip olma düzeyindeki eşitsizlikler dijitalleşme sürecinin etkinliğini sınırlandırmaktadır. Bu sonuç, dijital dönüşümün yalnızca teknolojik bir mesele olmadığını; aynı zamanda sosyo-ekonomik ve kültürel boyutlara sahip çok katmanlı bir süreç olduğunu göstermektedir (Hatlevik et al., 2015).

BULGULAR	YÜZDE (%)
Kişisel bilgisayara sahip ve internet erişiminde sorun yaşamıyor	%84
Dijital araçları sanatsal üretimde kullanıyor	%77
Dijital araçların sanatsal içeriğe entegrasyonu yeterli değil	%61
Dijital içerik üretme konusunda istekli	%73
Bu konuda yeterli eğitim almadığını düşünüyor	%68
Dijital dönüşümün zorunluluğu vurgulanıyor	%80
Kurumsal destek yetersiz görülüyor	%66

Görsel I. Araştırma Bulguları

Anket sonuçları üniversite öğrencilerinin büyük çoğunluğunun (%84) kişisel dijital cihazlara sahip olduğunu ve internet erişiminde önemli bir engelle karşılaşmadığını ifade etmiştik. Bu bulgu, bireysel düzeyde dijital altyapı yeterliliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak kurumsal altyapı, dijital materyal erişimi ve teknik destek gibi yapısal unsurlar açısından benzer bir yeterlilikten söz etmek mümkün değildir. Dolayısıyla bireysel erişim güçlü olmakla birlikte, kurumsal düzeyde dijitalleşme sürecini destekleyen altyapı bileşenlerinde belirgin eksiklikler bulunmaktadır.

Bulgular, katılımcıların dijital araçların öğrenmeye olumlu katkı sağladığını düşündüklerini ve özellikle “dijital beceri” kategorisine ilişkin maddelerde yüksek düzeyde katılım gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Öğrencilerin %77’si dijital araçları sanatsal üretim süreçlerinde aktif olarak kullandığını belirtmiştir. Bu durum, dijital teknolojilerin yaratıcı ifade biçimlerine entegrasyonunun öğrenci düzeyinde yaygınlaştığını göstermektedir. Öğrencilerin yüksek dijital yetkinlikleri, sanatın dijital mecralarla doğal bir etkileşim içinde ilerlediğini göstermekte; ancak bu yetkinliklerin kurumsal ve dijital süreçlerle tam olarak buluşmadığı anlaşılmaktadır.

Her ne kadar öğrenciler dijital araçları etkin biçimde kullansalar da dijital entegrasyon sürecinin aynı ölçüde başarılı bulmadıkları görülmektedir. Katılımcıların %61’i dijital araçların ders içeriklerine bütüncül biçimde entegre edilmediğini ifade etmektedir. Bu bulgu, sanatta dijitalleşme sürecinin dönüşüm hızının gerisinde kaldığını açıkça göstermektedir. Dijital araçların sağlanmasının kendiliğinden bir dönüşüm yaratmadığı; aksine, bu araçların yaratıcı, eleştirel ve üretken kullanımını destekleyecek öğretim tasarımlarına ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır. Koehler ve Mishra’nın (2009) da belirttiği gibi, dijital araçların sanatta etkin biçimde kullanılabilmesi için ve teknolojik yeterliklerin bütünleşik bir biçimde geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Öğrencilerin %73’ü dijital ortamda içerik üretmeye istekli olduğunu belirtmiştir. Bu bulgu, sanatsal üretim sürecinde yer alan öğrencilerin dijital mecralara yönelik yüksek motivasyona ve üretkenlik potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Ne var ki öğrencilerin %68’i bu konuda yeterli eğitim almadığını ifade etmektedir. Cope ve Kalantzis’in (2009) çoklu okuryazarlık kuramında vurguladığı “araçsallıktan üretkenliğe geçiş” ilkesi doğrultusunda, mevcut durum öğrencilerin üretkenlik arzusu ile eğitimsel destek arasındaki uyumsuzluğu görünür kılmaktadır. Yeterli dijital altyapı sağlanmadığında öğrencilerin dijital üretkenlik potansiyellerinin tam olarak açığa çıkmadığı görülmektedir.

Bu çalışmanın verileri, öğrencilerin dijital becerilerinin teknik anlamda yüksek olduğunu, ancak bu becerilerin yaratıcı bağlamlara dönüştürülmesinde

eksiklikler bulunduğunu göstermektedir. Öğrencilerin dijital araçlarla çalışma konusunda teknik yeterlikleri bulunsun da yönlendirme, eleştirel düşünme ve yaratıcı üretim süreçlerinde desteklenmedikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca çoklu okuryazarlık çerçevesinde değerlendirildiğinde, öğrencilerin farklı medya biçimlerinde içerik üretme, bu içerikleri yorumlama ve kültürel bağlamda değerlendirme becerilerinin hâlâ gelişmekte olduğu görülmektedir. Atölye programları için gerekli yazılım lisanslarının eksikliği ve teknik altyapı sorunları ise sanatta dijitalleşme gelişimini sınırlayan yapısal engeller olarak öne çıkmaktadır.

Veriler, üniversite öğrencilerinin dijitalleşmeye bireysel olarak hazır ve istekli olduğunu; ancak sanatsal politikalar, kurumsal destekler ve içerik üretiminde rehberlik gibi konularda ciddi eksiklikler bulunduğunu ortaya koymaktadır. Ne var ki, bu zorunluluk altyapı yetersizlikleri nedeniyle bütüncül bir şekilde hayata geçirilememektedir. Öğrencilerin dijital okuryazarlık seviyeleri ise, onların yaratıcı potansiyellerini doğrudan etkilemektedir. Bu bulgular doğrultusunda önerilebilecek temel yaklaşım, kurumsal düzeyde dijital altyapı ile içerik üretim süreçlerinin bütüncül biçimde planlanarak öğrencilerin dijital okuryazarlık seviyelerinin yükseltilmesidir.

Çalışma kapsamında elde edilen veriler, öğrencilerin dijital araçları sanatsal ifade biçimlerine entegre etme konusunda yeterince yönlendirilmediklerini de ortaya koymaktadır. Yani dijital araçların sağlanması, sanatta dönüşümün kendiliğinden gerçekleşeceği anlamına gelmemektedir. Aksine, bu araçların etkin, yaratıcı ve eleştirel kullanımına yönelik bir öğretim tasarımı ve dijital yeterlilik gereklidir (Koehler & Mishra, 2009). Sanatsal faaliyetler bağlamında ise bu durum, öğrencilerin hem teknik becerilerini hem de eleştirel ve yaratıcı düşünme yetkinliklerini kapsayan bütüncül bir dijital okuryazarlık yaklaşımına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Örneğin, atölye bazlı üretimde kullanılan programların lisans erişimleri, teknik donanımların yetersizliği dijitalleşmenin önünde yapısal engeller oluşturmaktadır. Veriler, öğrencilerin dijitalleşmeye bireysel olarak istekli olduğunu; ancak sanat politikaları, kurumsal destek mekanizmaları ve içerik üretiminde rehberlik gibi konularda ciddi eksiklikler bulunduğunu göstermektedir. Hatlevik ve arkadaşlarının (2015) çalışmasıyla uyumlu biçimde, dijital yeterliliğin kurumsal politikalar, teknik altyapı ve dijital eğitim desteğiyle bütüncül bir yapıda güçlendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda üniversitelerin teknik donanım, yazılım lisansları, dijital içerikli ders programları geliştirmesi gerekmektedir.

Ankette yer alan açık uçlu soru kapsamında öğrencilere, dijitalleşme süreci doğrultusunda eğitim programlarına hangi derslerin eklenmesi gerektiğine ilişkin görüşleri gönüllülük esasına dayalı olarak yöneltilmiştir. Katılımcıların

%68'i bu soruya yanıt vermiştir. Elde edilen yanıtlar incelendiğinde, öğrencilerin dijital sanatın niteliğini artırmaya yönelik çeşitli beklentiler dile getirdikleri görülmektedir. Bunlar arasında yapay zekâ destekli dijital sanat uygulamalarına yönelik derslerin eklenmesi, 3D çizim ve modelleme temelli programları öğreten derslere yer verilmesi, sanatsal üretimde kullanılan yazılımlara ilişkin kapsamlı içerik sunan derslerin artırılması ön plana çıkmaktadır. Ayrıca fotoğraf ve video üretimine yönelik uygulamalı derslerin çoğaltılması, kurgu ve post-prodüksiyon odaklı derslerin programa dahil edilmesi ile genel olarak uygulamalı dijital sanat derslerinin sayısının artırılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu talepler, öğrencilerin dijital üretim becerilerini geliştirmeye dönük güçlü bir motivasyona sahip olduklarını ve mevcut programların dijitalleşme yönündeki beklentileri tam olarak karşılamadığını ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, elde edilen veriler ışığında sanatta dijitalleşme süreci, yalnızca teknolojiye erişimle çözümlenemeyecek çok katmanlı bir dönüşüm süreci olarak değerlendirilmelidir. Bu dönüşümün başarılı olabilmesi için sanatsal programların yeniden yapılandırılması, öğrencilerin yaratıcı dijital içerik üretim süreçlerine aktif katılımının sağlanmasına yönelik dönüşümün aktive edilmesi gerekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma, sanatta dijitalleşmenin üniversite gençliği üzerindeki etkilerini çoklu okuryazarlık kuramı çerçevesinde ele alarak kapsamlı bir değerlendirme sunmuştur. Günümüz üniversite gençliği, dijital teknolojilerin hızla dönüştürdüğü bir dünyada hem bireysel hem akademik yaşamlarında dijital becerilere daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Özellikle Z kuşağı olarak tanımlanan genç bireyler, dijital araçları doğal bir iletişim, öğrenme ve ifade aracı olarak kullanmaktadır. Ancak bu teknolojik yetkinlik, eleştirel düşünme ve yaratıcı üretim bağlamıyla her zaman aynı yeterlilikle örtüşmemektedir (Seemiller & Grace, 2016). Sanatsal üretim sürecinde alan gençler için dijital ortamlar, sadece teknik birer araç değil; aynı zamanda kültürel kimliğin, estetik ifadenin ve sosyal katılımın yeniden inşa edildiği mecralardır. Bu nedenle üniversite gençliğinin dijital okuryazarlık bağlamındaki yeterlilikleri, onların sadece sanatsal üretim kapasitelerini değil; aynı zamanda dijital çağda aktif yurttaşlar olarak konumlarını da belirlemektedir (Buckingham, 2007).

Bulgular göstermektedir ki, dijital teknolojilere fiziksel erişim düzeyi genel olarak yeterli olsa da bu teknolojilerin sanatsal üretim süreçlerine entegrasyonu sınırlı kalmaktadır. Öğrencilerin dijital araçlara sahip olmaları, bu araçları yaratıcı ve eleştirel biçimde kullanmaları için yeterli değildir. Bu noktada, dijital

okuryazarlığın sanat bağlamında yalnızca teknik becerilerle sınırlı olmayan; eleştirel düşünme, medya farkındalığı ve çoklu ifade biçimlerine hâkimiyet gibi bileşenleri kapsayan çok katmanlı bir yeterlilik alanı olduğu görülmektedir (Mills, 2010).

Dijital teknolojilerle birlikte yeni öğrenme biçimleri, stratejileri ve ifade biçimleri sanatsal üretim biçimlerinde de dönüşüme neden olmaktadır. Bu bağlamda, dijitalleşmenin sanata entegrasyonu sadece teknolojik düzeyde değil, aynı zamanda içerikte, sanatçı rollerinin ve sanatsal ortamların da yeniden tasarlanmasını gerektirir (Koehler & Mishra, 2009). Dijital okuryazarlık ve teknolojiye dayalı kurumsal öğretim programlarına entegrasyonu, sanatın geleceğini şekillendiren belirleyici unsurlar arasında yer almaktadır. Sanatın geleceği, dijital okuryazarlığın ve teknolojiye dayalı sistemlerin sanatsal programlara dahil edilmesine bağlıdır. Bu doğrultuda çalışmanın öncelikli önerileri arasında ilk sırayı güzel sanatlar fakültelerindeki pek çok bölümde dijital sanata yönelik derslerin artırılması almaktadır. Diğer taraftan öğretim üyelerine yönelik dijital programları aktif kullanma ve dijital içerik üretimine yönelik atölye ve platformlarla desteklenmesi de önem arz etmektedir. Bu öneriler, hem sanatsal sürecin niteliksel gelişimini sağlamakta hem de öğrencilerin dijital üretkenliklerini destekleyecek yapıların oluşturulmasına katkı sunmaktadır. Ayrıca çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda farklı öneriler de sunulabilir. Öncelikle sanatsal programların teknolojik dönüşüme bağlı olarak güncellenmesi gerekmektedir. Sanat programları, dijital sanat, yapay zekâ, 3D içerikli dersler, dijital içerik üretimi ve yaratıcı teknolojiler gibi derslerle zenginleştirilmelidir. Bu dersler sadece teknik bilgi sağlamamalı, uygulamalı programlarla desteklenerek aynı zamanda eleştirel düşünme ve çoklu okuryazarlık becerileri kazandırmayı da hedeflemelidir. Öğretim elemanlarına yönelik hizmet içi dijital sanat programlarıyla, dijital içerik tasarımı, çevrimiçi öğrenme araçları, artırılmış gerçeklik, sanal gerçeklik ve yapay zekâ destekli uygulamalar gibi teknolojilerin kullanımı desteklenmelidir. Bunların yanı sıra dijital altyapı ve erişim sorunlarının giderilmesi de önerilmektedir. Sanat programlarında kullanılan yazılım ve donanım ihtiyaçları doğrultusunda kurumsal destek artırılmalı; özellikle dijital sanat, video düzenleme, grafik tasarım ve 3D modelleme gibi dijital üretim alanlarına yönelik teknik altyapı güçlendirilmelidir. Ayrıca öğrencilerin dijital içerik üretimini teşvik eden ortamlar yaratılmalıdır. Öğrencilerin bireysel ya da grup olarak dijital projeler üretebilecekleri açık atölye, dijital medya laboratuvarı ya da çevrimiçi galeri gibi üretim ve paylaşım alanları tasarlanmalı; bu alanlar dijital sanatın öğrenilmesi ve sergilenmesine imkân sağlamalıdır. Bunlara ilave olarak çoklu okuryazarlık temelli öğrenme ortamlarının oluşturulması bulgulardaki sorunların giderilmesi açısından uygun olacaktır. Sanat programlarında farklı medya biçimlerinin bir arada kullanıldığı, metin, görsel, video, ses ve etkileşimli

içeriklerin harmanlandığı çoklu ortamlı öğrenme yaklaşımları benimsenmelidir. Bu tür uygulamalar sayesinde öğrenciler, dijital araçları deneyimleyerek çok boyutlu dijital sanat okuryazarlığı becerilerini geliştirme fırsatı bulacaklardır.

Sonuç olarak, sanatta dijitalleşme süreci hem teknik hem kültürel açıdan kapsamlı bir dönüşüm gerektirmektedir. Bu dönüşümün başarılı olabilmesi için öğrencilerin dijital üretim yetkinliklerinin artırılması kadar, öğretmenlerin dijital becerilerinin geliştirilmesi ve kurumsal desteklerin güçlendirilmesi de kaçınılmazdır. Sanat üretim süreçleri, dijital çağın sunduğu olanakları yaratıcı, eleştirel ve çoklu okuryazarlık odaklı bir yaklaşımla değerlendiren bireyler yetiştirebilmek için yeniden yapılandırılmalıdır.

Bu doğrultuda gelecek araştırmalarda, farklı üniversitelerin dijitalleşme yaklaşımlarını karşılaştıran çok merkezli çalışmalar, sanatsal dijital dönüşüme uygun örneklerin belirlenmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca öğretmenlerin dijital pedagojik formasyon düzeylerini inceleyen nitel çalışmalar, dönüşüm sürecinde karşılaşılan mesleki engellerin anlaşılmasına ve çözüm odaklı stratejilerin geliştirilmesine olanak sunabilir. Buna ek olarak, yapay zekâ teknolojilerinin sanatta entegrasyonunun etik ve yaratıcı boyutlarını inceleyen araştırmalar, geleceğin sanatta dijitalleşme temel yönelimlerini belirlemede kritik bir rol oynayacaktır. Son olarak farklı üniversitelerde karşılaştırmalı olarak öğrencilerin ve öğretmenlerin dijital dönüşüme yönelik tutumlarını izleyen çalışmaların yapılması, dijitalleşmenin etkilerini daha kapsamlı olarak değerlendirmeye imkân tanıyacaktır. Dijital dönüşüm sürecinin sürdürülebilirliğini etkileyen kurumsal, teknik ve kültürel değişkenlerin dinamik olarak analiz edilmesi, politika yapıcılar ve sanatsal üretim planlayıcıları için yol gösterici nitelikte olacaktır.

KAYNAKÇA

Aslan, M., & Köseoğlu, F. (2021). Görsel sanatlar öğretmen adaylarının dijital araçlara yönelik tutumları. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 11(2), 23-39. <https://doi.org/10.17984/etku.901234>

Bayraktutan, Y., & Büyükkaragöz, S. (2021). Üniversite öğrencilerinde dijital bağımlılık ve akademik başarı arasındaki ilişki. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 17(1), 45–60. <https://doi.org/10.17244/eku.2021.001>

Billinghurst, M., Clark, A., & Lee, G. (2015). A survey of augmented reality. *Foundations and Trends® in Human–Computer Interaction*, 8(2–3), 73–272. <https://doi.org/10.1561/11000000049>

Bolter, J. D., & Grusin, R. (1999). *Remediation: Understanding new media*. MIT Press.

Buckingham, D. (2003). *Media education: Literacy, learning and contemporary culture*. Polity Press.

Buckingham, D. (2007). Digital media literacies: Rethinking media education in the age of the Internet. *Research in Comparative and International Education*, 2(1), 43–55.

Bruns, A. (2008). *Blogs, Wikipedia, Second Life, and beyond: From production to produsage*. Peter Lang.

Castells, M. (2010). *The rise of the network society* (2nd ed.). Wiley-Blackwell.

Cope, B., & Kalantzis, M. (2009). Multiliteracies: New literacies, new learning. *Pedagogies: An International Journal*, 4(3), 164–195.

Erstad, O., & Amdam, S. (2013). Knowledge production and dialogic interactions in digital learning environments. *Nordic Journal of Digital Literacy*, 8(3), 144–160.

Göktaş, Y., Yıldırım, Z., & Yıldırım, S. (2009). Eğitim fakültelerindeki öğretim elemanlarının teknoloji entegrasyonu yeterlilikleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37, 127–137.

Hatlevik, O. E., Guðmundsdóttir, G. B., & Loi, M. (2015). Digital diversity among upper secondary students: A multilevel analysis of the relationship between cultural capital, self-efficacy, strategic use of information and digital competence. *Computers & Education*, 81, 345–353.

Hargittai, E. (2002). Second-level digital divide: Differences in people's online skills. *First Monday*, 7(4). <https://doi.org/10.5210/fm.v7i4.942>.

Hope, S. (2010). Participatory arts: The potential for critical pedagogy. *International Journal of Art & Design Education*, 29(3), 229–236.

- Hobbs, R. (2010). *Digital and media literacy: A plan of action*. Aspen Institute.
- Jenkins, H. (2006). *Convergence culture: Where old and new media collide*. New York University Press.
- Jenkins, H., Ito, M., & boyd, d. (2016). *Participatory culture in a networked era: A conversation on youth, learning, commerce, and politics*. Polity Press.
- Kabakçı Yurdakul, İ., & Çoklar, A. N. (2014). Modeling preservice teachers' TPACK competencies based on ICT usage. *Journal of Computer Assisted Learning*, 30(4), 363–376.
- Kaya Deniz, A. (2021). Dijital kültürde eğlence ve sosyal medya odaklı yeni nesil sanat deneyimi: Interaktif sosyal medya müzeleri. İçinde C. Arslan (Ed.), *Dijitalleşmenin sanat ve kültür üzerine yansımaları* (ss. 157–177). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kurt, A. A., & Yıldırım, İ. (2019). Öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 15(1), 24–41.
- Küçük, S., & Karaman, S. (2015). Dijital öğrenme ortamlarında öğrenci katılımı ve etkileşim. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 5(1), 62–80.
- Koehler, M. J., & Mishra, P. (2009). What is technological pedagogical content knowledge (TPACK)? *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 9(1), 60–70.
- Kösem, Ş., & Taşkın Ş. Ç. (2025). Türkiye’de Sınıf Eğitimi Alanında Dijital Okuryazarlık Üzerine Yapılan Bilimsel Çalışmaların İncelenmesi. *Temel Eğitim*, 7(29), 92-116. <https://doi.org/10.52105/temelegitim.1707681>
- Lankshear, C., & Knobel, M. (2008). *Digital literacies: Concepts, policies and practices*. Peter Lang.
- Lister, M., Dovey, J., Giddings, S., Grant, I., & Kelly, K. (2009). *New media: A critical introduction* (2nd ed.). Routledge.
- Lyon, D. (2018). *The culture of surveillance: Watching as a way of life*. Polity.
- Manovich, L. (2001). *The language of new media*. MIT Press.
- Mills, K. A. (2010). A review of the “digital turn” in the new literacy studies. *Review of Educational Research*, 80(2), 246–271.
- New London Group. (1996). *A pedagogy of multiliteracies: Designing social futures*. *Harvard Educational Review*, 66(1), 60–92.
- Ng, W. (2012). Can we teach digital natives digital literacy? *Computers & Education*, 59(3), 1065–1078.

Norris, P. (2001). *Digital divide: Civic engagement, information poverty, and the Internet worldwide*. Cambridge University Press.

Paul, C. (2016). *Digital Art* (3rd ed.). Thames & Hudson.

Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. *On the Horizon*, 9(5), 1–6.

Radianti, J., Majchrzak, T. A., Fromm, J., & Wohlgenannt, I. (2020). A systematic review of immersive virtual reality applications for higher education: Design elements, lessons learned, and research agenda. *Computers & Education*, 147, 103778. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2019.103778>.

Sarıkaya, B. (2024). Türkçe öğretmenlerinin dijital okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 212–229. <https://doi.org/10.33711/yyuefd.1415874>

Seemiller, C., & Grace, M. (2016). *Generation Z goes to college*. Jossey-Bass.

Selwyn, N. (2012). *Education in a digital world: Global perspectives on technology and education*. Routledge.

Slater, M., & Wilbur, S. (1997). A framework for immersive virtual environments (FIVE): Speculations on the role of presence in virtual environments. *Presence: Teleoperators & Virtual Environments*, 6(6), 603–616.

Toptaş, R. (2022). Türkiye’de dijital sanat, sanatçıları ve eserleri hakkında bir araştırma. *STAR Sanat ve Tasarım Dergisi*, 3(5), 170–186.

Van Dijk, J. (2006). *The network society: Social aspects of new media* (2nd ed.). Sage.

Van Dijk, J. (2020). *The digital divide*. Polity Press.

Vargün, Ö. (2023). Teknoloji ve sanatın dönüşümü: Dijital Sanat. *Journal of Arts*, 6(1), 49-54. <https://izlik.org/JA88PN69KC>

Yaman, Y., & Demir, E. (2021). Sanat eğitimi ve çoklu okuryazarlık. *Eğitim ve Sanat Dergisi*, 17(2), 18–36.

Yılmaz, H., & Özsoy, S. (2020). Dijital çağda sanat öğretimi: Öğretmen ve öğrenci bakış açıları. *Sanat Eğitimi Araştırmaları*, 8(1), 55–72.

Yıldız, M., & Gültekin, M. (2022). Dijital medya okuryazarlığının sanat eğitimi süreçlerine etkisi. *Sanat Kuram ve Eleştiri Dergisi*, 18(2), 102–119.

Warschauer, M. (2004). *Technology and social inclusion: Rethinking the digital divide*. MIT Press.